

КОРОЛЬОВ
Анатолій Григорович,
канд. вет. наук,
докторант ДНСГБ УААН
(м. Київ)

ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ПРОФЕСОРА П. О. ПАХОМОВА

Стаття присвячена видатному вченому в галузі тваринництва, професору Харківського ветеринарного інституту й Українського інституту експериментальної ветеринарії Наркомзему УРСР Павлові Олександровичу Пахомову.

Статья посвящена выдающемуся учёному в области животноводства, профессору Харьковского ветеринарного института и Украинского института экспериментальной ветеринарии Павлу Александровичу Пахомову.

Clause is devoted to an outstanding scientist in the field of animal industries, to the professor of the Kharkov veterinary institute and the Ukrainian institute of experimental veterinary science to Paul Aleksandrovichu Pahomovu.

Постановка проблеми. У запропонованій публікації розглядається життєвий і творчий шлях одного з фундаторів української зоотехнічної науки – професора Павла Олександровича Пахомова. У наш час мало кому відоме це ім'я, хоча ця людина зробила суттєвий внесок у розвиток української сільськогосподарської науки.

Формування цілей статті. Аналізуються невідомі обставини життя та наукової діяльності професора П.О. Пахомова, пов'язані з його діяльністю в Харківському ветеринарному інституті та Українському інституті експериментальної ветеринарії.

Виклад основного матеріалу. Професор Харківського ветеринарного інституту та Всеукраїнської вищої комуністичної сільськогосподарської школи імені Артема Павло Олександрович Пахомов головну частину свого безперервного трудового життя віддав роботі в Україні. П.О. Пахомов народився 5 липня 1865 року в місті Тулі в родині дрібних службовців, у 1886

році він закінчив Ново-Олександрійський сільськогосподарський інститут і вступив до Петрово-Розумовської (Тімірязєвської) академії в Москві, де успішно закінчив курс 1888 року. Відтоді він починає працювати і відразу ж пов'язується з роботою в галузі тваринництва. Він стає до роботи як викладач з питань тваринництва в Московській рільничій школі і незабаром його обрано на секретаря комітету скотарства Московського товариства сільського господарства. Трохи згодом він розпочинає читати курс лекцій з енциклопедії сільського господарства. Починаючи роботу в комітеті скотарства, П.О. Пахомов зв'язується з рядом найвидатніших тоді теоретиків і практиків тваринництва, співпрацює з професором П.М. Кулешовим, професором М.І. Прідорогіним, Н.В. Верещагіним, Е.А. Путятюю, А.А. Армфельдом та іншими. Це відразу спрямовує діяльність П.О. Пахомова, і він розпочинає ряд спеціальних розвідок і робіт в галузі тваринництва. Під час роботи в комітеті він стає в центрі роботи з масового вивчення й дослідження тваринництва до 1899 року. Потім П.О. Пахомов переїздить до Петербургу, де бере на себе завідування бюро в галузі тваринництва при вченій раді міністерства земельних справ. У той же час він веде наукову роботу, проводить ряд спостережень і досліджень головним чином у напрямі вивчення місцевих аборигенних груп худоби. 1904 року він переїздить у зв'язку зі станом здоров'я до міста Харкова, і з цього часу вся його діяльність проходить в Україні. З ім'ям П.О. Пахомова зв'язані праці з дослідження місцевих рас великої рогатої худоби зокрема сірої української худоби, як основної породи, що мала і безперечно має ще й тепер значення для сільського господарства.

Починаючи роботу в Московському товаристві сільського господарства, продовжуючи потім в Петербурзі, а найбільше після переїзду до Харкова, П.О. Пахомов розгортає широку діяльність в організації племінної справи, що лише починалася в колишній Росії, і одна з основних праць П.О. Пахомова видана спільно з його помічником Лемпівським, поклала початок організації першої в колишній Росії племінної книги. Це його праця «Матеріали по учреждению Харьковской племенной книги крупного рогатого скота». Ту

роботу, що її розгорнуто зараз у напрямі організації племінної справи, племінної оцінки плідників, чималою мірою розпочато при участі П.О. Пахомова. Ті лінії сірої української худоби, що зараз становлять основу для племгоспів сірої української худоби, беруть початок від безпосереднього керування П.О. Пахомова (наприклад, таких видатних тварин, як Ландиш, Петушок та інші, виведено за порадами П.О. Пахомова). Ми немалою мірою завдячуємо йому в тих результатах, що маємо зараз у цій роботі. Безпосередній вплив П.О. Пахомова позначився також і на роботі державних кінних заводів, що мали велике значення не тільки для УРСР, але і для СРСР у цілому, саме заводів Біловодської групи, робота яких тоді проводилася за конкретними вказівками П.О. Пахомова. У той час вийшов друком ряд праць П.О. Пахомова, що були результатом його роботи попередніх років; зокрема, він видав ряд «бюлетенів» про збут племінного матеріалу з детальною характеристикою племінних тварин. Вони видавалися двічі на рік з 1910 до 1914 року. Друкувалися монографії як підсумки роботи над вивченням місцевих рас: «Бестужевский скот», «Очерки по русскому скотоводству», «Монография по калмыцкому скоту», «К вопросу об улучшении русского скота» (дуже цікаве зведення), «Монография про сіру українську худобу» – одна з найкращих фахових праць, відомих у світі (про яку, між іншим, маємо спеціальні рецензії найвидатніших фахівців у галузі тваринництва – професора П.М. Кулешова, професора М.Ф. Іванова та інших). Взагалі, весь цей період позначився серйозною науковою роботою і в усіх великих зведеннях і в усіх класичних підручниках із тваринництва постійно маємо посилання на ці роботи, не кажучи вже про постійне використання їх у спеціальних наукових працях інших спеціалістів, що працювали над цими питаннями. З ім'ям П.О. Пахомова пов'язані перші кроки культурної роботи в галузі тваринництва. Перші в Росії сільські тваринницькі виставки влаштовуються з його участю, з його участю закладаються перші опорні парувальні пункти (навіть термін цей уперше запропонував він), наслідком чого була його велика праця 1908 року «Вопросы организации и проведения мероприятий по улучшению животноводства».

Взагалі вся система опорних пунктів почалася з пропозицій, які дав П.О. Пахомов у своїй великій доповіді з приводу цього питання.

Проводячи всі ці роботи, П.О. Пахомов мав змогу використовувати всесвітній досвід: він неодноразово виїжджав у наукові відрядження до Німеччини, Швейцарії, Угорщини (зокрема, у зв'язку з питанням про поліпшення сірої української худоби та про напрями її розплоду), до Данії, Італії та інших країн. Це дало змогу йому віддавати ще більше знань на організацію та поліпшення, зокрема, племінної роботи і на масове поліпшення тваринництва в колишній Росії. Ім'я П.О. Пахомова в цій галузі, безперечно, було відоме по всьому Радянському Союзу.

Однак основна наукова й педагогічна професорська діяльність П.О. Пахомова розгорнулася після 1917 року. З самого початку поновлення господарств в Україні після громадянської війни від 1922 року П.О. Пахомов починає працювати в державних органах УРСР, зокрема в Держплані Ради Народних Комісарів, де він до 1930 року провів дуже відповідальну роботу з організації тваринництва в Україні.

Поряд з організаційною діяльністю він проводив і наукову роботу, зокрема працюючи над дослідженням сірої української худоби. 1923 року він видає спеціальну книгу, присвячену вимогам радянського господарства, – «Сіра степова порода», яка була на той час єдиним зведенням про цю породу. У цей же час він видав велику узагальнюючу працю «Стан тваринництва України і його найближчі перспективи»; «Основні показники народного господарства України». Працюючи в Держплані, П.О. Пахомов вивчав ряд найвідповідальніших питань з організації тваринницького господарства в Україні, зокрема, готує дві великі доповіді, що стали основою в поліпшенні тваринництва – «Проблема кормової бази на Україні» та «Шляхи і методи масового поліпшення конярства УРСР». 1922 року П.О. Пахомов включається в педагогічний процес як професор та керівник кафедри тваринництва Харківського ветеринарного інституту, де викладав протягом 15 років до 1937 року, до виходу на пенсію. Разом із цим він проводив педагогічну роботу в

Харківському зоотехнічному інституті, де викладав окремі розділи зі спеціальної зоотехнії, керував кафедрою та викладав в агроекономічному інституті. З організацією вищих комуністичних шкіл він, не зважаючи на свій вік, включився в педагогічну роботу у всеукраїнській вищій сільськогосподарській школі, де викладав різні курси з тваринництва, зокрема, дуже відповідальний курс із годівлі. Під час своєї педагогічної діяльності він постійно брав участь у перебудові вищих учбових закладів, в опрацюванні та складанні програм і робочих планів, зокрема, типових програм для ветеринарних вузів. Усі основні програми були надруковані з безпосередньою участю П.О. Пахомова.

На секції тваринництва Української Академії Наук П.О. Пахомов у грудні 1931 року зробив повідомлення «Научно-исследовательская работа по установлению состава и производству комбикормов», на конференції з організації учбового процесу в сільськогосподарських вузах у грудні 1939 року – доповідь «О преподавании животноводства в высших сельскохозяйственных школах»; на зоотехнічній секції ВАСГНІЛ (1930 р.) – «Положение кормового вопроса на Украине и вытекающие отсюда меры».

П.О. Пахомов постійно проводив і науково-дослідну роботу, зокрема активно працював як учений консультант Українського науково-дослідного інституту експериментальної ветеринарії та зоотехнії, де головним чином займався питанням годівлі сільськогосподарських тварин. Разом із тим він брав участь у створенні аспірантури, консультиючи аспірантів, що готувалися за профілем годівлі сільськогосподарських тварин.

П.О. Пахомов був активним у громадській роботі: він працював як член наукового товариства ВУАН, як член різних громадських організацій у відповідних інститутах. Він постійно популяризував різні досягнення у тваринництві; надрукував понад 60 наукових статей, багато праць вийшло за його редакцією; написав ряд рецензій на різні видання, статті тощо. П.О. Пахомов систематично брав найактивнішу участь у всіх нарадах, з'їздах у

справі тваринництва, де давав великі й детально обґрунтовані матеріали, виступав із докладними доповідями.

В усій роботі П.О. Пахомова характерними були надзвичайна точність і акуратність при виконанні покладених на нього завдань. Величезна робота, що її проводив П.О. Пахомов за весь час своєї діяльності, ставить його в ряд найвизначніших науковців у галузі тваринництва України.

Помер Павло Олександрович Пахомов у 1949 році у віці 84 років.

Висновки. Ім'я одного з фундаторів української зоотехнічної науки професора Павла Олександровича Пахомова належить до числа тих українців та визначних наукових діячів, яких потрібно в першу чергу повертати нашій історичній пам'яті, нашій неупередженій суспільній свідомості.

Список використаної літератури

1. *Архів Харківської державної зооветеринарної академії.* – Ф. Р.-1773. – Оп. 7. – Спр. 357.
2. *Рубан Ю. Д.* История зооинженерной науки современность / Ю. Д. Рубан. – К., 2001.